

FİZİK

9. SINIF

ENERJİ

Enerjinin Korunumu

- ❖ Hızla giden bir arabanın sürücüsü aniden frene bastığında yerde neden siyah lastik izleri oluşur?
- ❖ Yere hızlıca çarptırılarak sıçraması sağlanan top neden bir süre sonra durur?
- ❖ Kaplumbağa, karınca, ayı gibi bazı canlılar neden kış uykusuna yatarlar?

- ✓ Enerji yoktan var ve vardan yok olamaz.
- ✓ Dönüşüm sırasında sistemin toplam enerjisi korunur, buna **Enerjinin Korunumu Yasası** adı verilir.

Bir enerji türü başka bir enerji türüne dönüşebilir.

- ✓ Pillerdeki kimyasal enerji,
- ✓ Barajlardaki suyun potansiyel enerjisi,
- ✓ Rüzgâr enerjisi ya da güneş enerjisi

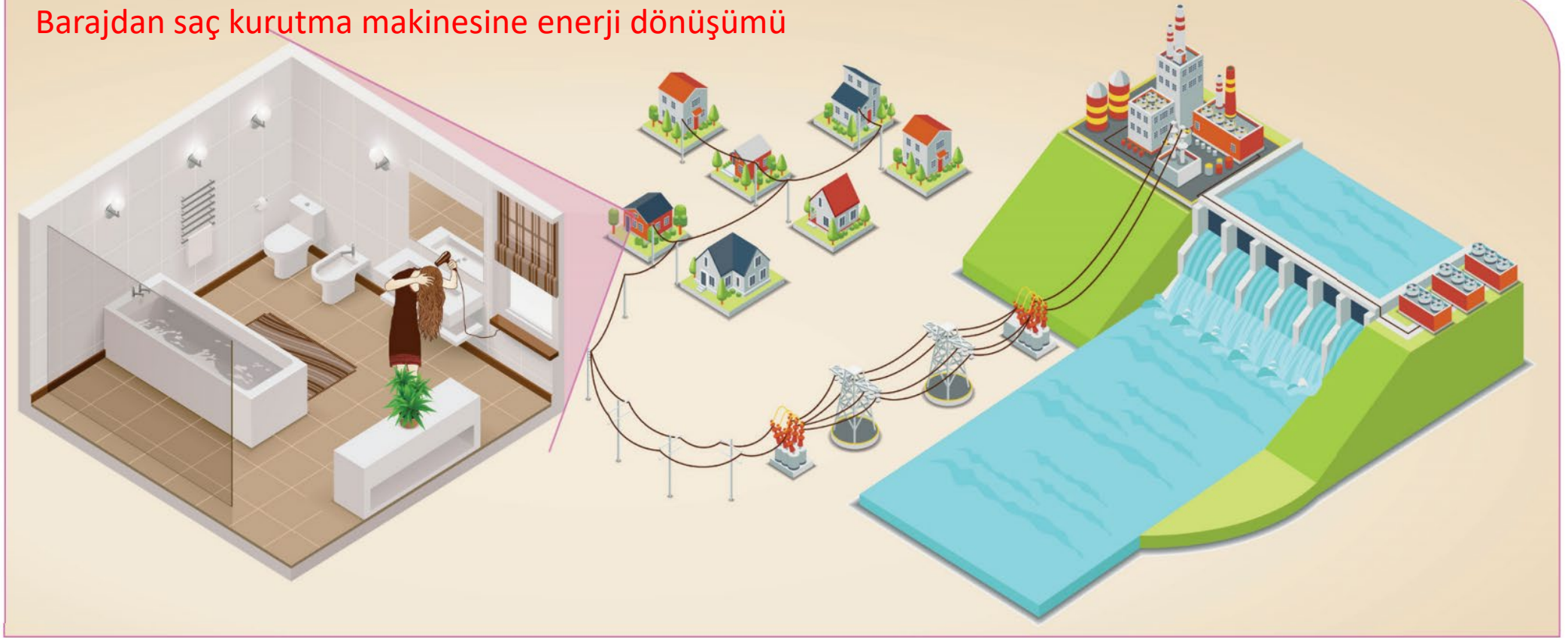
elektrik enerjisine dönüştürülerek kullanılmaktadır.

Elektrikli cihazlarda ise elektrik enerjisi

- ✓ ISI,
- ✓ IŞIK
- ✓ sese

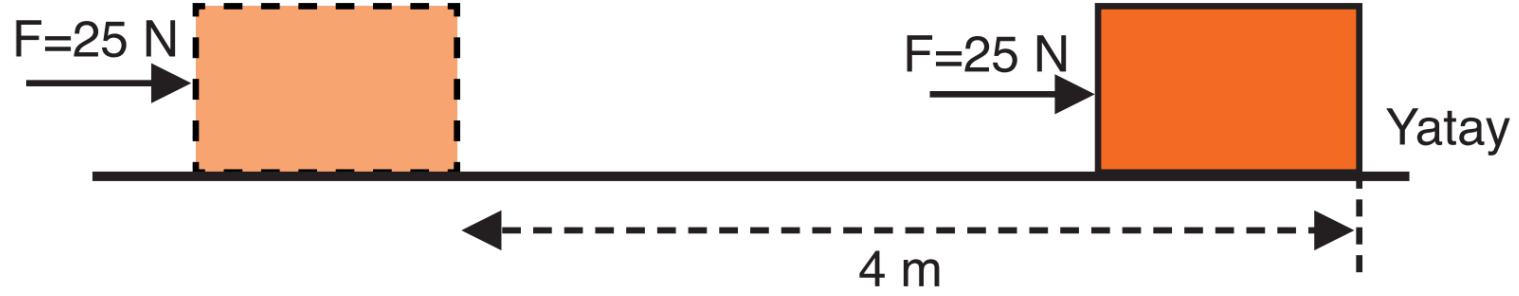
dönüştürülmektedir.

Barajdan saç kurutma makinesine enerji dönüşümü

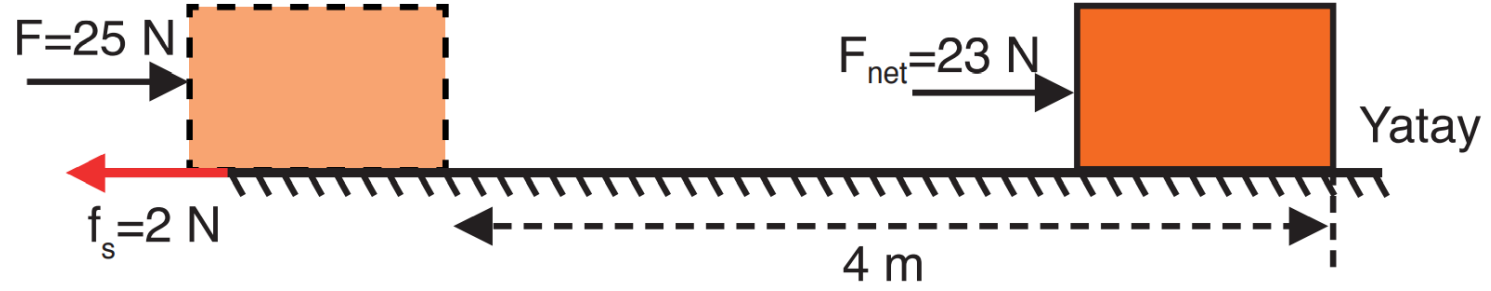

Yer çekimi potansiyel enerjisi → Kinetik enerji → Elektrik enerjisi → Isı+Kinetik enerji

Sürtünmesiz yüzeyde yapılan iş

Sürtünlü yüzeyde yapılan iş

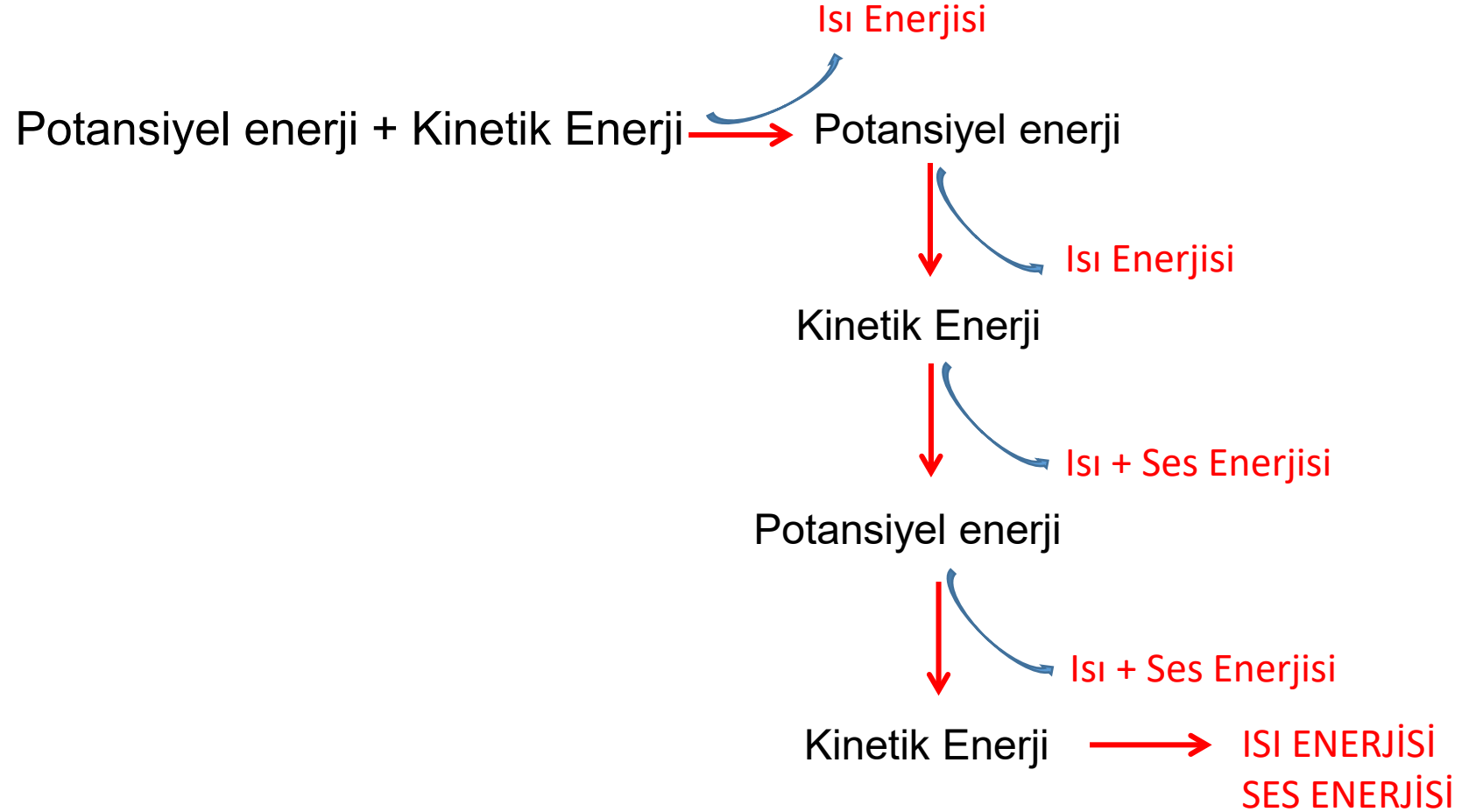
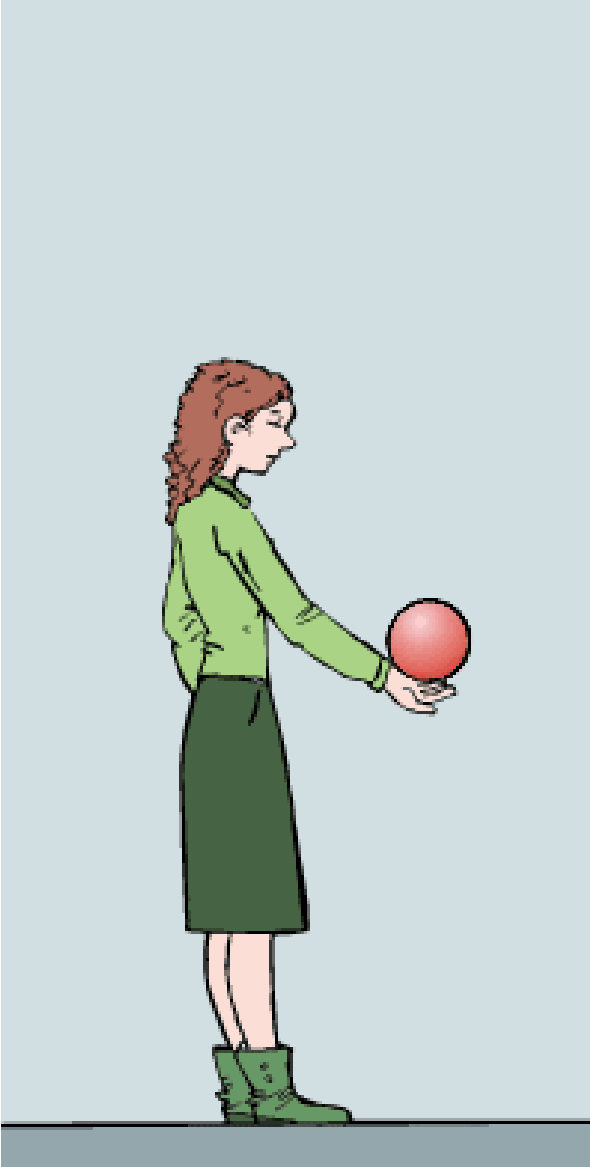

- ❖ Hızla giden bir arabanın sürücüsü aniden frene bastığında yerde neden siyah lastik izleri oluşur?

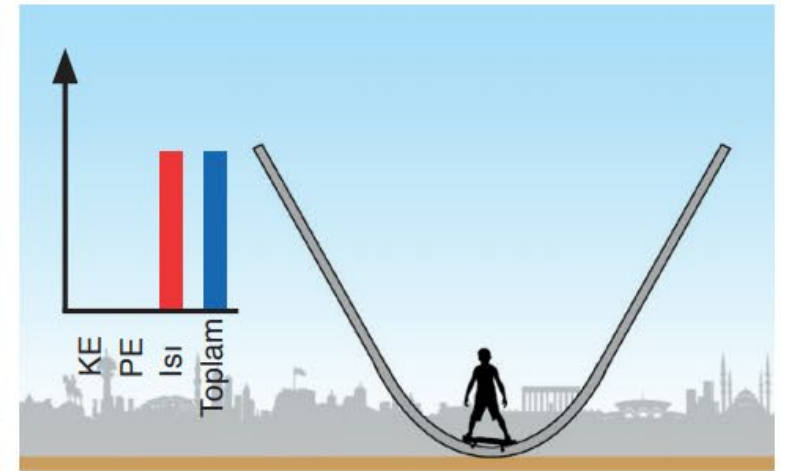
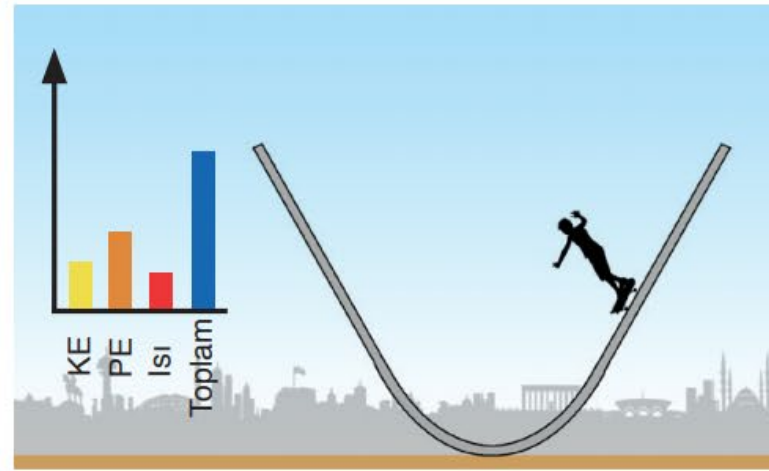
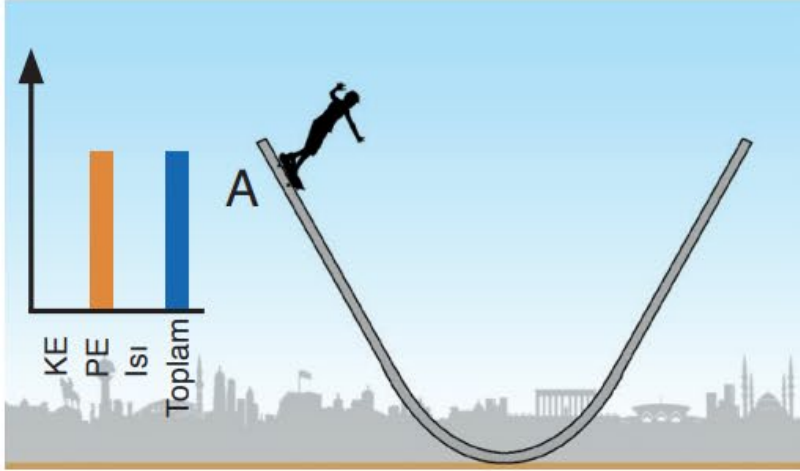
Kinetik Enerji \longrightarrow Isı enerjisi

Yere hızlıca çarptırılarak sıçraması sağlanan top neden bir süre sonra durur?

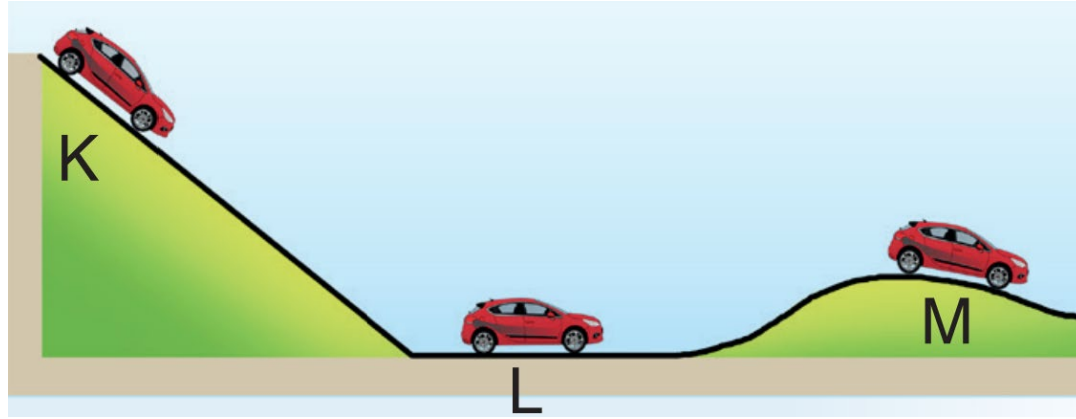

(a)

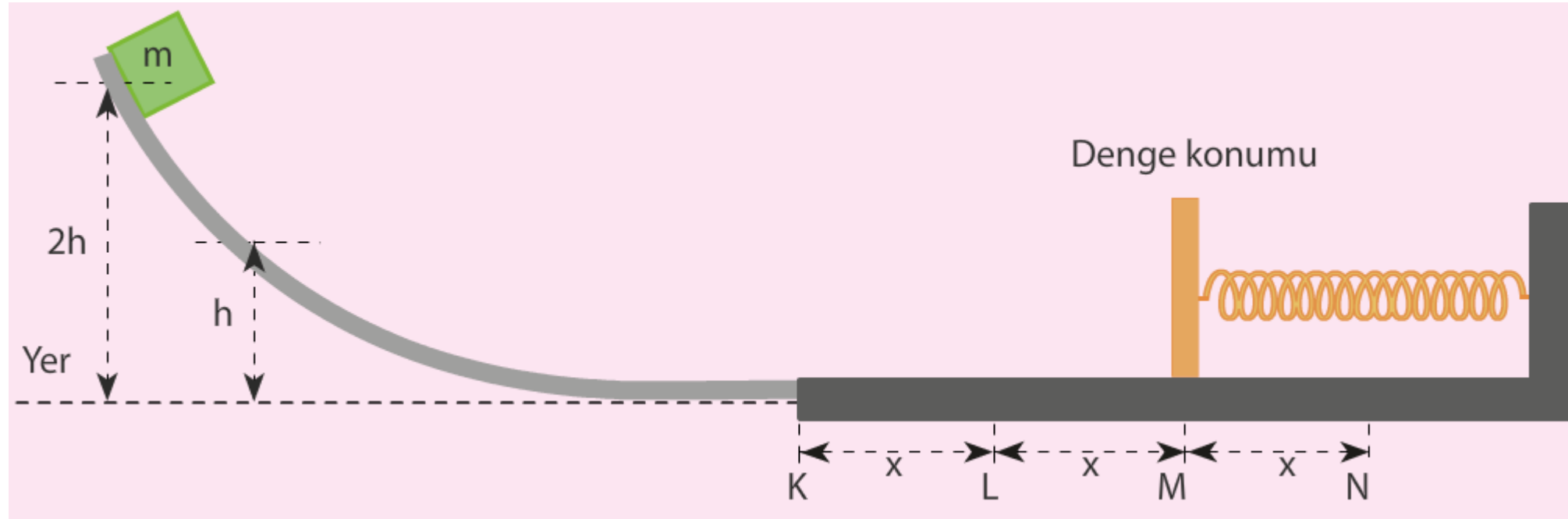
Kaykaycının enerjisindeki değişim

Şekilde oyuncak araba düzeneği üzerinde bazı noktalar gösterilmiştir.

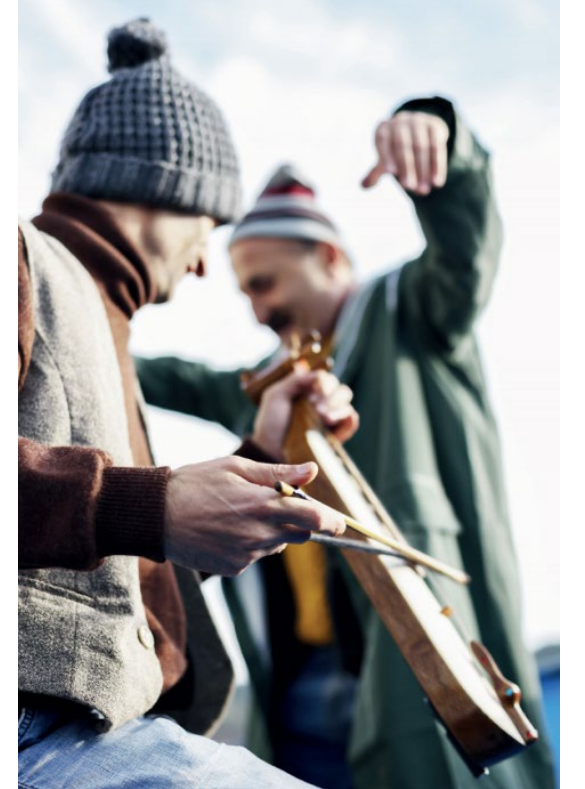
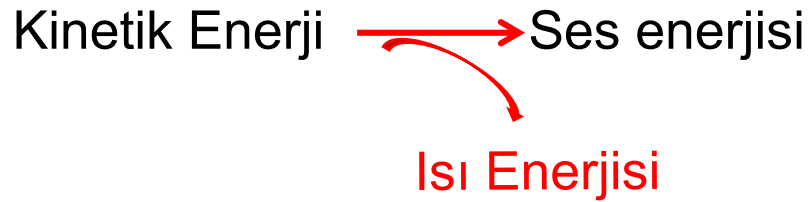
Sürtünmelerin ve hava direncinin ihmal edilmediği bir ortamda K noktasından serbest bırakılan araba L ve M noktalarından geçmektedir.

Arabanın K, L ve M noktalarındaki toplam enerjisi sırasıyla E_K , E_L ve E_M olduğuna göre, enerjisinin büyüklükleri arasındaki ilişki nedir?

Bir kemençe ustası, kemençe yayını hareket ettirerek ona bir kinetik enerji kazandırır. Ustanın yayı kemençe tellerine sürtmesi sırasında ses açığa çıkar. Sürtünme nedeniyle kemençe telleri ve yay ısınır. Bu sırada enerjinin büyük çoğunluğu ses enerjisine dönüşür.

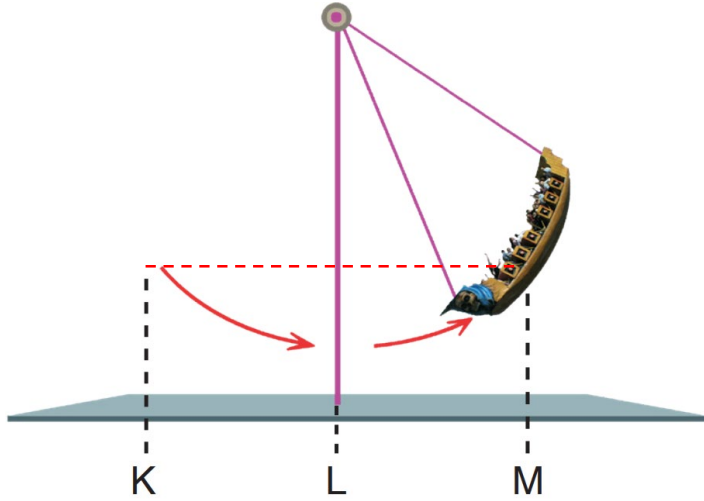

Rüzgargülü, jeneratör, bağlantı kabloları ve lambadan oluşan sistem verilmiştir.

Rüzgar gülü döndüğünde lamba yandığına göre bu süreçte gerçekleşen enerji dönüşümü nedir?

Lunaparktaki bir gondolun yörüngesi üzerinde şekildeki gibi K, L ve M noktaları belirlenmiştir.

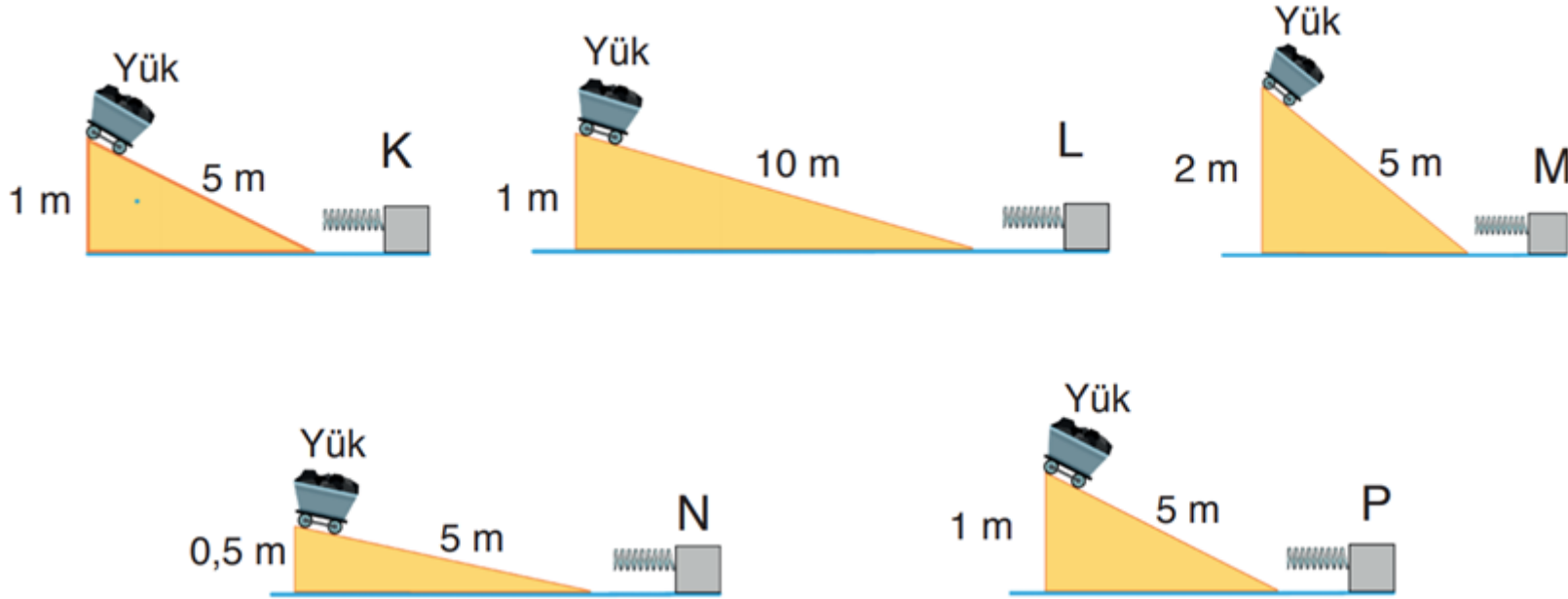
Gondolun gidip gelme hareketi sırasında sahip olduğu kinetik ve potansiyel enerjiler için aşağıdaki ifadeler verilmiştir.

- I. Maksimum yer çekimi potansiyel enerjisi
- II. Minimum yer çekimi potansiyel enerjisi
- III. Maksimum kinetik enerji
- IV. Minimum kinetik enerji

Buna göre verilen enerji ifadeleri yörünge üzerindeki hangi noktalara karşılık gelmektedir?

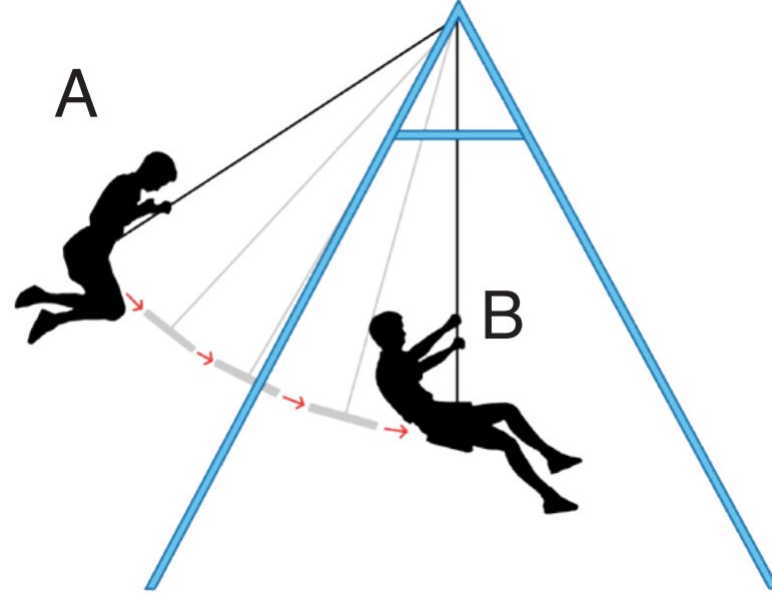
(Sürtünmeler ihmal edilmiştir.)

Özdeş yaylarla oluşturulan sistemler verilmiştir. Sistemler üzerinde niceliklerin büyüklükleri gösterilmiştir ve yüklerin ağırlıkları birbirine eşittir.

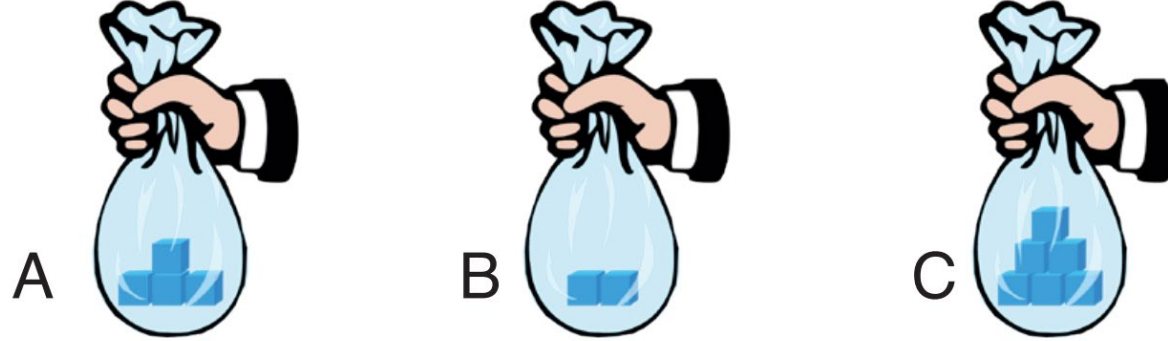
Buna göre yük serbest bırakılıp yaya ulaştığında en fazla sıkışan yay hangisi olur? (Sürtünmeler ihmal edilmiştir.)

Salıncakta sallanırken A ve B noktalarından geçen bir çocuğun bu noktalardaki kinetik enerjileri sırasıyla KE_A ve KE_B , potansiyel enerjileri sırasıyla PE_A ve PE_B 'dir.

Buna göre kinetik ve potansiyel enerjiler arasındaki ilişki nedir?
(Sürtünmeler ihmal edilecektir.)

A, B ve C torbalarında şekildeki gibi aynı ortamda ve yerden eşit yüksekliklerde özdeş küpler bulunmaktadır.

Buna göre hangi torba serbest bırakılıp, yere düştüğünde daha çok ses çıkarır?

Bir insanın beyni, kalbi, akciğerleri gibi bütün organlarının çalışması, hücrelerinin yenilenmesi için enerjiye ihtiyacı vardır.

Bir insanın canlılığını sürdürmesi için gereksinim duyduğu minimum enerji miktarına **bazal metabolizma hızı** denilmektedir.

İnsanın enerji ihtiyacı miktarı

- ✓ yaşına,
- ✓ kilosuna,
- ✓ cinsiyetine,
- ✓ aktiflik durumuna,
- ✓ aldığı oksijen miktarına
- ✓ mevsimlere göre değişebilmektedir.

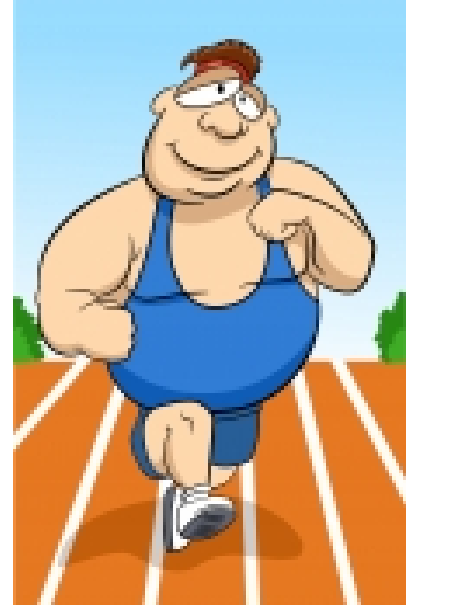
İnsanlar

- ✓ düşünmek,
- ✓ ders çalışmak
- ✓ iş yerinde işlerini yapmak,
- ✓ yürümek, koşmak,
- ✓ bisiklete binmek,
- ✓ top oynamak,
- ✓ merdiven çıkıp inmek

gibi faaliyetler için bazal metabolizma hızlarından daha fazla enerjiye ihtiyaç duyarlar.

İnsanların enerji ihtiyaçlarını karşılariken dikkat etmeleri gereken nokta gerektiği kadar enerji almalarıdır.

- ✓ Gereken miktardan az alınan enerji halsizliğe, yorgunluğa ve hastalıklara neden olabilir.
- ✓ Fazla alınan enerji ise vücutta depolanarak kilo alımına, daha ileriki zamanlarda da obeziteye sebep olabilir.

- ✓ Orta yaşta, sağlıklı, 170 cm boyunda ve 60 kg kütleli bir erkeğin bazal metabolizma hızı yaklaşık 1600 cal'dir.
- ✓ Aynı boyutlarda bir kadının bazal metabolizma hızı ise 1400 cal'dir.
- ✓ Gençlerde metabolizma hızı nispeten daha yüksektir.

Günlük Aktiviteler	Bir Saatte Kullanılan Enerji Miktarı (kalori)
Uyumak	72
Ayakta durmak	72
Bilgisayarda yazı yazmak	84
Tempolu yürümek	420
Koşmak	468
Futbol oynamak	468
Gıda alışverişi yapmak	144
Televizyon izlemek	78
Oturarak yemek yemek	84
Merdiven inip çıkmak	468
Tepe tırmanışı (5 kg yükle)	462
Temizlik yapmak	216
Yazı yazmak (elle)	108
Orta şiddette aerobik	354

Bu tabloda yer alan değerler 60 kg kütleyle sahip bireyler için ortalama olarak hesaplanan değerlerdir.

Yiyecekler	Yiyeceklerin İçerdiği Enerji Miktarı (kalori)
Sıvı yağ (28 g)	130
Kıyma (100 g-orta yağlı)	170
Beyaz peynir (100 g)	275
Yumurta (1 adet)	80
Mercimek (kuru-100 g)	314
Bulgur (100 g)	371
Tam buğday ekmek (28 g-1 dilim)	60
Kuru soğan (100 g)	35
Domates (1 adet)	14
Fasulye (100 g)	90
Marul (100 g)	15
Çilek (100 g)	26
Elma (1 adet-küçük)	60
Karpuz (100 g)	19

Bu tabloda yer alan değerler ortalama değerlerdir.

Yaş	Erkek (cal/gün)	Kız (cal/gün)
2	1360	1250
4	1720	1670
6	2010	1900
8	2260	2110
10	2500	2300
12	2700	2400
14	2900	2500
16	3050	2420
18	3100	2270
yetişkin	3000	2200

Besinlerden alınan enerji miktarını belirtirken kullanılan birim kalordir. Yaşlara ve cinsiyete göre günlük ortalama enerji ihtiyacı değişiklik gösterir

Besin Adı	Miktar	Enerji Değeri (kalori)	Yavaş Yürüyüş (dk)	Hızlı Yürüyüş (dk)	Futbol (dk)	Bisiklet (dk)	Yüzme (dk)
hamburger	ekstra büyük boy	660	118	81	73	141	71
patates kızartması	büyük boy kutu	410	73	50	45	88	44
mısır cips	büyük boy (88 g)	436	50	34	31	60	30
kola	kutu (300 ml)	149	27	18	16	32	16
gazlı portakal içeceği	kutu (330 ml)	112	20	14	12	24	12
poğaç (peynirli)	1 adet (50 g)	185	33	23	20	40	20
kaşarlı tost	2 orta boy tost ekmeği ile	240	43	29	26	51	26
profiterol	1 porsiyon (200 g)	416	74	51	46	89	45
yaş pasta	1 orta boy dilim	395	71	48	43	85	42
sebze çorbası	orta boy kepçe (210 g)	90	16	11	10	19	10
şehriye çorbası	orta boy kepçe (200 g)	115	21	14	13	25	12
ayran	1 bardak (200 ml)	70	13	9	8	15	8
çay (2 şekerli)	küçük çay bardağı	20	4	2	2	4	2
haşlanmış yumurta	1 tam	70	13	9	8	15	8
pekmez	1 tatlı kaşığı (5 g)	20	4	2	2	4	2
baklava	1/2 porsiyon (80 g)	240	43	29	26	51	26
komposto	1 orta boy kase (230 g)	200	36	24	22	43	21

❖ Kaplumbağa, karınca, ayı gibi bazı canlılar neden kış uykusuna yatarlar?

